

Instytut Pamięci Narodowej - Archiwum

<https://archiwum.ipn.gov.pl/pl/aktualnosci/590,Trzecie-spotkanie-zespołu-badającego-wydarzenia-bydgoskie-z-3-i-4-wrzesnia-1939-.html>
06.04.2026, 17:39

Trzecie spotkanie zespołu badającego wydarzenia bydgoskie z 3 i 4 września 1939 r. - Bydgoszcz, 23 czerwca 2004 r.

Trzecie spotkanie zespołu badającego wydarzenia bydgoskie z 3 i 4 września 1939 roku, nazwane przez propagandę Trzeciej Rzeszy „bydgoską krwawą niedzielą” odbyło się 23 czerwca 2004 r. w Delegaturze Instytutu Pamięci Narodowej w Bydgoszczy. W spotkaniu uczestniczyło blisko dwudziestu historyków, przedstawicieli czołowych ośrodków naukowych z Bydgoszczy, Torunia, Poznania i Warszawy. Podczas spotkania zostały przedstawione informacje o kwerendach przeprowadzonych w ciągu ostatniego półrocza w: archiwum Instytutu Pamięci Narodowej, archiwum Instytutu Zachodniego, Wojskowym Biurze Badań Historycznych, archiwum Instytutu Polskiego i Muzeum im. gen. Władysława Sikorskiego w Londynie, Archiwum Federalnym w Berlinie, Centralnym Archiwum Wojskowym w Warszawie-Rembertowie, Archiwum Państwowym w Bydgoszczy i Archiwum Federalnym w Bayreuth.

Najważniejszym wynikiem półrocznej kwerendy w polskich i zagranicznych archiwach jest dotarcie do akt z czasów wojny 1939 r., między innymi do meldunków armii „Pomorze” do naczelnego wodza z 3 września 1939 r., przechowywanych w Instytucie Polskim i Muzeum im. gen. Władysława Sikorskiego w Londynie. W zachowanych dokumentach armii „Pomorze” z pierwszych dni września 1939 r. pojawiają się informacje o wydarzeniach bydgoskich. Odnalezione dokumenty wskazują, że doszło w Bydgoszczy do wystąpień niemieckiej ludności przeciwko polskiemu wojsku. Potwierdzają one też, że dochodziło do samosądów na niemieckiej ludności cywilnej. Dotarcie do tych akt jest jednak dopiero wstępnym etapem badań.

Kwerenda będzie nadal prowadzona w zasobach archiwów na terenie Polski, m.in. w archiwum Instytutu Pamięci Narodowej, Archiwum Państwowym w Bydgoszczy, Centralnym Archiwum Wojskowym w Warszawie, archiwum Instytutu Zachodniego w Poznaniu oraz zagranicą: w archiwach na terenie Moskwy, archiwach niemieckich, a także w zasobie Instytutu Polskiego i Muzeum gen. Władysława Sikorskiego w Londynie. Zebrane dokumenty i relacje zostaną poddane krytyce źródłowej i następnie opublikowane. Wydawnictwo źródłowe planowane jest na przełomie 2005 i 2006 roku, ale nie wykluczone, że badania będą trwały dłużej nawet kilka lat.

Następne spotkanie zespołu odbędzie się 12 stycznia 2005 r.

Skład zespołu:

Instytut Pamięci Narodowej – dr hab. Paweł Machcewicz – przewodniczący zespołu, dr Tomasz Chinciński – sekretarz zespołu, dr Paweł Kosiński;

Akademia Bydgoska – prof. dr hab. Adam Marcinkowski, prof. dr hab. Włodzimierz Jastrzębski, dr Zdzisław Biegański, dr Andrzej Zaćmiński, dr Aleksander Lasik;
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu – prof. dr hab. Jan Sziling, prof. dr hab. Waldemar Rezmer, prof. dr hab. Zbigniew Karpus; prof. dr hab. Mieczysław Wojciechowski;
Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu – prof. Przemysław Hauser;
Instytut Zachodni w Poznaniu - dr Maria Rutowska, dr Stanisław Żerko;
Instytut Historii Polskiej Akademii Nauk – dr Tomasz Łaszkiwicz;
Centralne Archiwum Wojskowe w Warszawie – kmdr dr Waldemar Wójcik, dr Andrzej Żak;
Archiwum Państwowe w Bydgoszczy – dr Janusz Kutta, mgr Wiesław Trzeciakowski;
Bydgoskie Towarzystwo Naukowe – dr Edmund Zarzycki, dr Jerzy Wojciak.

Zespół badawczy, któremu przewodniczy dr hab. Paweł Machcewicz został powołany z inicjatywy IPN 14 listopada 2003 r. w Delegaturze IPN w Bydgoszczy przez przedstawicieli: Akademii Bydgoskiej, Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Instytutu Zachodniego w Poznaniu, Archiwum Państwowego w Bydgoszczy oraz Bydgoskiego Towarzystwa Naukowego. Do zespołu przystąpili także reprezentanci: Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu, Polskiej Akademii Nauk w Toruniu i Centralnego Archiwum Wojskowego w Warszawie.

Celem zespołu jest zbliżenie się, na ile to możliwe w badaniach historycznych, do pełnej prawdy na temat wydarzeń, jakie miały miejsce w Bydgoszczy 3 i 4 września 1939 roku. Pierwszym zadaniem zespołu jest dotarcie do wszystkich źródeł, które dotyczą bezpośrednio lub mają tylko związek z wydarzeniami 3 i 4 września. Istnieje bowiem bardzo dużo różnorodnych materiałów, które są rozproszone po wielu archiwach i nie były dotąd nigdy w pełni wykorzystane i konfrontowane ze sobą. Po przeprowadzeniu dogłębnej kwerendy w Polsce i zagranicą, następnym krokiem będzie opublikowanie najważniejszej części, bądź całości tych źródeł. Na podstawie dokumentów historycy spróbują odtworzyć najbardziej prawdopodobny przebieg wydarzeń z 3 i 4 września, oszacować liczbę zabitych po polskiej i po niemieckiej stronie, a także będą próbować stworzyć imienną ich listę.